

Tilburg University

Invoerrechten, inkomensverdeling en integratie

Schouten, D.B.J.

Published in:
Maandschrift Economie

Publication date:
1958

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Schouten, D. B. J. (1958). Invoerrechten, inkomensverdeling en integratie. *Maandschrift Economie*, 23(1), 5-30.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

ECONOMIE

Tijdschrift voor Algemeen Economische
Bedrijfs-Economische en Sociale Vraagstukken

Drie en twintigste jaargang

No. 1

oktober 1958

INVOERRECHTEN, INKOMENSVERDELING EN INTEGRATIE

door

Prof. Dr. D. B. J. SCHOUTEN

Inleiding

In het onderstaande zal getracht worden de theoretische gevolgen van een economische unie voor de inkomensverdeling tussen de bloklanden en binnen de afzonderlijke partnerlanden aan een nader onderzoek te onderwerpen. Daarvoor is het echter noodzakelijk eerst de theorie van de internationale economische betrekkingen kort samen te vatten.

Economische integratie wil zeggen, dat er geen belemmeringen bestaan tussen de betrokken landen terzake van de goederenruil, de migratie van arbeidskrachten en van het kapitaalverkeer. Om de problemen van de vrijhandel echter scherp te onderscheiden van die van de mobiliteit van productiefactoren zal in iedere casuspositie in eerste instantie een volledige immobiliteit van arbeid en kapitaal over de landsgrenzen heen worden verondersteld. Daarmede blijven wij in overeenstemming met de klassieke traditie op het gebied van de theorie van de internationaal-economische betrekkingen. Voorts is een volledige mededinging op de internationale goederenmarkten aangenomen, welke suppositie onze toch al gecompliceerde uiteenzettingen aanzienlijk vereenvoudigt, doch niet wezenlijk beperkt. Ons hoofddoel is voorlopig om het effect van de invoerrechten te analyseren.

Wat de oorzaken van de internationale handel zijn, kan reeds toegelicht worden aan de hand van een twee-landen model. Een drie-landen model is echter noodzakelijk, wil men de effecten van economische blokvorming ten aanzien van een bepaald land, ten aanzien van de bloklanden als geheel genomen en ten aanzien van

de outsiders onderzoeken. Vooreerst zullen wij ons tot het eerstgenoemde vraagstuk beperken.

De oorzaken van de internationale handel

In de theorie van de internationale handel worden twee oorzaken van de goederenruil genoemd, nl. er treedt handel op wanneer er verschil is in relatieve kosten en/of er treedt handel op wanneer er verschil is in relatieve aanbodverhoudingen van de productiefactoren. De eerste theorie is afkomstig van Ricardo, de tweede van Ohlin. Zij vullen elkaar aan.

Onder relatieve kosten worden verstaan de kosten van een goed in termen van een ander goed, d.w.z. hoeveel eenheden van het laatste goed moeten worden opgeofferd om de produktiekrachten vrij te maken om een eenheid van het eerste goed te kunnen voortbrengen. Wij kunnen nu drie gevallen onderscheiden:

1. in beide landen is over het gehele gebied van de uiterste productiemogelijkheden slechts één productiefactor het knelpunt van de productie-uitbreiding, bijv. arbeid;
2. in beide landen zijn bij een efficiënte productie èn arbeid èn kapitaal telkens volledig ingeschakeld, dus meerdere productiefactoren schaars;
3. in beide landen is arbeid slechts tot een zeker punt (combinatiemogelijkheid van eindproducten) schaars, daarna wordt kapitaal het.

De theorie van Ricardo

Het eerste geval is kennelijk datgene wat Ricardo voor ogen zweefde, toen hij zijn wet van de comparatieve kosten formuleerde. Bij deze casus kan men de kosten in arbeidseenheden uitdrukken, omdat de andere productiefactoren, m.n. kapitaal, geen rol spelen in de kostprijs gezien hun absolute overvloed. Wanneer nu de verhouding van de arbeidsquoten — d.z. de hoeveelheden arbeid nodig voor een eenheid van het ene en een eenheid van het andere product — m.a.w. de relatieve kosten in het ene land gelijk zouden zijn aan die van het andere land, zou de goederenhandel niet voordelig zijn. Gelijkheid van de arbeidsquoten van de verschillende producten is dus niet noodzakelijk om de handel overbodig te maken, slechts de verhouding van de arbeidsquoten moet in dit geval gelijk zijn. Dit betekent, dat ook al brengt het ene land beide producten met minder arbeidskosten voort er toch geen

handel zal ontstaan, zolang er geen verschil in relatieve kosten is. Uiteraard zal dan een tendentie ontstaan tot een migratie van arbeidskrachten naar dat land waar de producten met minder arbeid kunnen worden voortgebracht.

Is er wel een verschil in de verhouding van de arbeidsquoten, zodat bijv. land A steeds meer c-goederen kan verkrijgen bij een opoffering van een eenheid i-goederen dan land B, dan zal land A zich volledig specialiseren op de productie van c-goederen en land B op de productie van i-goederen, althans wanneer de grootte-verhouding van de beide landen niet teveel uiteenloopt. Bij gegeven middelen en techniek staat dus het aanbod van goederen vast. Gegeven dit aanbod, bepalen de preferenties vervolgens de internationale ruilverhouding van de goederen. Deze ruilverhouding moet voor beide landen voordelig zijn, d.w.z. bij opoffering van het ene goed voor het andere, moet men bij de ruil meer van het andere goed verkrijgen dan mogelijk zou zijn, indien men het andere goed zelf zou produceren. Met andere woorden: uitgaande van de specialisatiepunten moet voor elk land de ruilverhoudingslijn hoger liggen dan de lijn van uiterste productiemogelijkheden. Of nog anders uitgedrukt: de ruilverhouding moet liggen tussen de technische substitutiemogelijkheid van het ene goed voor het andere, welke geldt in het ene land en die, welke geldt in het andere land ¹⁾. Een en ander kan het beste worden toegelicht aan de hand van onderstaande figuur met bijbehorend cijfervoorbeeld:

Voorbeeld I

Een schaarse factor: een techniek per goed per land

<i>Gegeven</i>	<i>Land A</i>		<i>Land B</i>	
	c- producten	i- producten	c- producten	i- producten
a) <i>techniek</i>				
arbeidsquoten	1	2	2	1
b) <i>middelen</i>				
arbeidseenheden		9		12
geldhoeveelheden		36		36
c) <i>preferenties</i>				
consumptiequoten		$\frac{1}{2}$		$\frac{1}{2}$

¹⁾ Volgens de theorie van Graham zijn de vraag- en aanbodverhoudingen zodanig, dat de internationale ruilverhouding samenvalt met de kostenverhouding in een bepaald land. Dit land behoeft zich dan niet volledig te specialiseren en heeft eigenlijk zelf geen voordeel van de internationale handel.

Oplossing in de vorm van een confrontatie van middelen en bestedingen

Land A

Middelen	vol.	prijs	waarde	Bestedingen	vol.	prijs	waarde
arbeid	9	4	$= 36$	consumptie	$4\frac{1}{2}$	4	$= 18$
c-product	9	4	$= 36$	investering	6	3	$= 18$
i-invoer	6	3	$= 18$	c-uitvoer	$4\frac{1}{2}$	4	$= 18$
			<u>54</u>				<u>54</u>
			<u><u>54</u></u>				<u><u>54</u></u>

Land B

Middelen	vol.	prijs	waarde	Bestedingen	vol.	prijs	waarde
arbeid	12	3	$= 36$	consumptie	$4\frac{1}{2}$	4	$= 18$
i-product	12	3	$= 36$	investering	6	3	$= 18$
c-invoer	$4\frac{1}{2}$	4	$= 18$	i-uitvoer	6	3	$= 18$
			<u>54</u>				<u>54</u>
			<u><u>54</u></u>				<u><u>54</u></u>

Land A specialiseert zich volledig op de productie van c-goederen, omdat de

kostprijs van c-producten in A: $1 \times 4 = 4$ lager is dan de

kostprijs van c-producten in B: $2 \times 3 = 6$

Land B specialiseert zich volledig op de productie van i-goederen, omdat de

kostprijs van i-producten in B: $1 \times 3 = 3$ lager is dan de

kostprijs van i-producten in A: $2 \times 4 = 8$.

Een en ander is in figuur 1 grafisch voorgesteld.

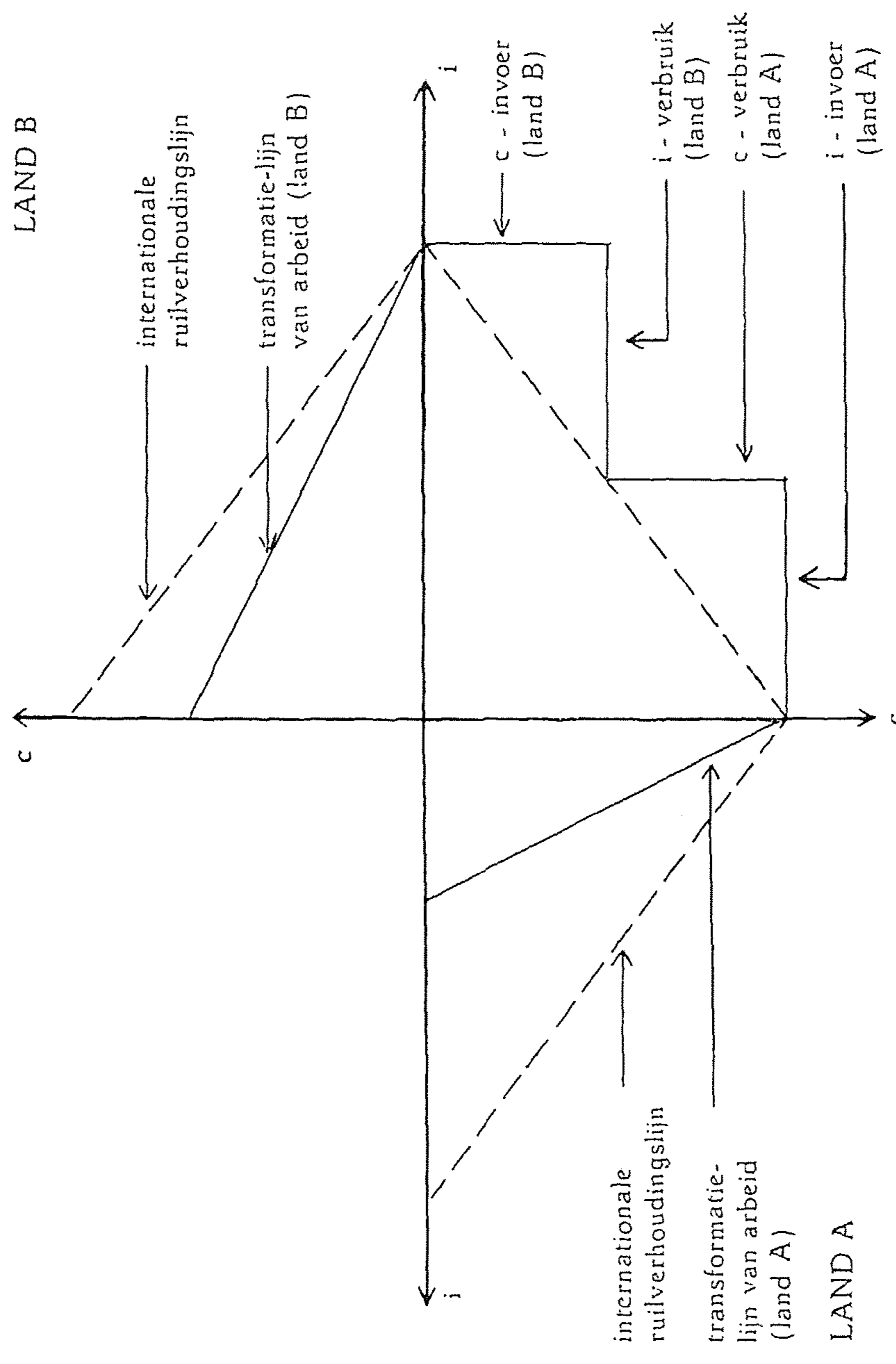

Fig. 1

Twee opmerkingen dienen nog ten aanzien van de theorie van Ricardo gemaakt te worden.

Op de eerste plaats zij de aandacht erop gevestigd, dat een verschil in middelen en in preferenties in de onderscheiden landen geen oorzaak is van internationale handel zo lang de kostenverhoudingen dezelfde zijn. Wel bepalen de middelen en de preferenties de ruilverhouding van de goederen en daarmee de omvang van de goederenhandel, indien er wel relatieve kostenverschillen zijn. Het is bijv. denkbaar, dat er geen of weinig handel ontstaat als de preferenties zodanig liggen, dat de onderscheiden landen alleen de goederen prefereren, waarop zij zich gespecialiseerd hebben.

Op de tweede plaats kan het ook zo zijn, dat de specialisatie geen economische, doch reeds een technische noodzakelijkheid is doordat het ene land slechts het ene goed en het andere land slechts het andere goed kan voortbrengen. De technische substitutiemogelijkheden hebben dan m.a.w. de grens van de technische onmogelijkheid bereikt. In dat geval is het zonder meer duidelijk dat er handel zal ontstaan als beide goederen in beide landen worden geprefereerd.

De moderne theorie

De verfijning van Ricardo's theorie voor het geval van meerdere schaarse productiefactoren brengt tot op zekere hoogte geen nieuwe gezichtspunten naar voren. Ook in dit geval verkrijgen wij een volledige specialisatie, indien land A steeds meer c-goederen kan verkrijgen bij opoffering van een eenheid i-product dan land B. Alleen is het denkbaar dat de lijnen van efficiënte productiemogelijkheden thans niet meer volledig rechtlijnig zijn, m.a.w. de relatieve kosten niet zonder meer vaststaan. Men kan zich dan voorstellen, dat land A slechts tot een zeker punt de c-goederen in termen van het i-goed goedkoper maakt dan land B en omgekeerd land B slechts tot een zeker punt de i-goederen in termen van het c-product goedkoper maakt dan land A. Wij verkrijgen in dat geval een onvolledige specialisatie. Voor het overige blijft de gedachtengang volkomen analoog met het bovenstaande. De specialisatiepunten kunnen thans echter in het algemeen niet meer onafhankelijk van de preferenties worden vastgesteld, maar worden simultaan met de ruilverhouding en de omvang van de internationale handel bepaald.

In dit verband zij de aandacht erop gevestigd, dat in het algemeen de kromlijnigheid van de transformatiefuncties, dat wil dus zeggen de wet van de toenemende kosten van het ene product in

termen van het andere product¹⁾ nog al eens wordt overdreven. Zelfs bij een oneindig aantal technische productiemogelijkheden per goederensoort zijn de efficiënte transformatielijnen praktisch rechtlijnig, zodat een volledige specialisatie eerder voor de hand ligt dan een onvolledige specialisatie.

Een belangrijk winstpunt van de moderne theorie met die van Ricardo is, dat thans ook de inkomensverdeling tussen de productiefactoren binnen de verschillende landen kan worden gedetermineerd. Immers op de specialisatie-punten geldt, dat de verschillende goederen volgens meerdere technieken moeten worden geproduceerd willen de productiefactoren volledig ingeschakeld worden. Als land A zich bijv. specialiseert op de c-productie dan zal het c-goed zowel op arbeidsintensieve als op kapitaalintensieve wijze moeten worden voortgebracht. Indien slechts de arbeidsintensieve techniek wordt toegepast, zal kapitaal overvloedig worden en dus niet de hoogste productie worden bereikt. Mutatis mutandis geldt dit eveneens voor een uitsluitende aanwending van de kapitaalintensieve techniek. Een gecombineerde toepassing van beide technieken impliceert echter een bepaalde beloningsverhouding van de productiefactoren en wel die beloningsverhouding, welke beide noodzakelijke productiemethoden even rendabel maakt. Elke andere beloningsverhouding leidt tot een eenzijdige voorkeur voor een bepaalde techniek en daarmee tot het braakliggen van de een of andere productiefactor, dus tot productieverlies.

Staan de beloningsverhoudingen door de gegeven specialisatie vast, de absolute beloningsniveau's van de verschillende productiefactoren worden uiteraard door de ruilvoet van de goederen bepaald, welke ruilvoet op zijn beurt, zoals wij hebben gezien, mede van de preferenties afhankelijk is. Een verschil in reële beloningsniveau's tussen de landen zal kunnen worden gehandhaafd zolang de mobiliteit van productiefactoren beperkt is. Het spreekt vanzelf, dat dan geen efficiënte allocatie van de productiefactoren tussen de landen kan plaats vinden, dus de gemeenschappelijke productie lager is dan mogelijk zou zijn bij een volledige mobiliteit van productiefactoren.

Hoe dit ook zijn moge, ook in de onderhavige theorie is de eigenlijke oorzaak van de internationale handel niet zo zeer gelegen in een verschil in middelen of preferenties tussen de landen, maar in een verschil in technisch kunnen. Bij een gelijk technisch kunnen is internationale handel overbodig evenals een internationale mobili-

¹⁾ Deze wet niet te verwarren met die van de toenemende kosten als een productiefactor niet kan worden uitgebreid.

teit van productiefactoren. Alle prijs- en beloningsverhoudingen zijn dan in de onderscheiden landen gelijk zodat handel, migratie en kapitaalverkeer, voorzover aanwezig, meer als toevallig dan als noodzakelijk dienen te worden beschouwd. Deze laatste stelling gaat echter slechts exact op, wanneer de transformatiefuncties volkomen rechtlijnig zijn. Zoals wij hebben betoogd, is dit in het algemeen bij benadering waar in geval van meerdere technische productiemogelijkheden per goed per land, dus in geval van volledige inschakelingsmogelijkheden van de beschikbare productiefactoren over het hele gebied van de uiterste productiecombinaties van de eindproducten.

Als toelichting diene onderstaand uitgewerkt cijfervoorbeeld II. Voorbeeld II

Meerdere factoren; meerderen technieken per goed per land

Gegeven	Land A				Land B			
	c-		i-		c-		i-	
	producten		producten		producten		producten	
	I	II	I	II	I	II	I	II
a) <i>techniek</i>								
arbeidsquoten	$\frac{1}{2}$	1	$1\frac{1}{2}$	2	1	$\frac{4}{3}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{3}{4}$
kapitaalquoten	$1\frac{1}{2}$	1	$2\frac{1}{2}$	2	2	$\frac{4}{3}$	1	$\frac{1}{2}$
b) <i>middelen</i>								
arbeidseenheden			8				$6\frac{1}{2}$	
kapitaalgoederen			10				11	
geldhoeveelheden			36				36	
c) <i>preferenties</i>								
consumptiequoten			$\frac{1}{2}$				$\frac{1}{2}$	

Oplossing in de vorm van een confrontatie van middelen en bestedingen.

Land A

Middelen	vol.	prijs	waarde	Bestedingen	vol.	prijs	waarde
arbeid	1	2	= 2	consumptie	$4\frac{1}{2}$	4	= 18
kapitaal	3	2	= 6				
c ¹ -product			$2 \times 4 = 8$	investering			
arbeid	7	2	= 14				
kapitaal	7	2	= 14				
c ² -product			$7 \times 4 = 28$				
c-product			$9 \times 4 = 36$				
i-invoer			$6 \times 3 = 18$	c-uitvoer	$4\frac{1}{2}$	4	= 18
			<u>54</u>				
			<u>54</u>				<u>54</u>

Land B

Middelen	vol.	prijs	waarde	Bestedingen	vol.	prijs	waarde
arbeid	$1\frac{1}{2}$	3	= $4\frac{1}{2}$	consumptie	$4\frac{1}{2}$	4	= 18
kapitaal	1	$1\frac{1}{2}$	= $1\frac{1}{2}$				
i ¹ -product			$2 \times 3 = 6$	investering			
arbeid	5	3	= 15				
kapitaal	10	$1\frac{1}{2}$	= 15				
i ² -product			$10 \times 3 = 30$				
i-product			$12 \times 3 = 36$				
c-invoer			$4\frac{1}{2} \times 4 = 18$	i-uitvoer	6	3	= 18
			<u>54</u>				
			<u>54</u>				<u>54</u>

Land A specialiseert zich volledig op de productie van c-goederen, omdat de

kostprijzen van c-producten in A:

$$\frac{1}{2} \times 2 + 1\frac{1}{2} \times 2 = 4$$

en $1 \times 2 + 1 \times 2 = 4$

lager zijn dan de

kostprijzen van c-producten in B:

$$\frac{4}{3} \times 3 + \frac{4}{3} \times 1\frac{1}{2} = 6$$

en $1 \times 3 + 2 \times 1\frac{1}{2} = 6$

Land B specialiseert zich volledig op de productie van i-goederen omdat de

kostprijzen van i-producten in B:

$$\frac{3}{4} \times 3 + \frac{1}{2} \times 1\frac{1}{2} = 3$$

en $\frac{1}{2} \times 3 + 1 \times 1\frac{1}{2} = 3$

lager zijn dan de

kostprijzen van i-producten in A:

$$1\frac{1}{2} \times 2 + 2\frac{1}{2} \times 2 = 8$$

en $2 \times 2 + 2 \times 2 = 8$

Er is geen nivellering van beloningsvoeten tussen de beide landen, omdat het technisch kunnen ongelijk is en arbeid en kapitaal immobiel zijn. Een mobiliteit van de productiefactoren zal dus de totale productie verhogen en de beloningsvoeten nivelleren.

De grafische voorstelling is dezelfde als die bij voorbeeld I.

De theorie van Ohlin

De productiefactoren arbeid en kapitaal kunnen niet beide volledig worden ingeschakeld bij elke denkbare productcombinatie, indien er slechts één techniek per goed per land is. In feite hebben wij thans te doen niet met één transformatiefunctie per land, maar met twee transformatiefuncties per land overeenkomstig de twee onderscheiden productiefactoren. De transformatiefunctie van arbeid geeft de productiecombinaties aan, welke gezien de beschikbare hoeveelheid arbeid bereikbaar zijn, die van kapitaal geeft de

productcombinaties aan, welke gezien de beschikbare hoeveelheid kapitaal haalbaar zijn. Slechts op het snijpunt van beide transformatiefuncties zijn de twee onderscheiden productiefactoren volledig ingeschakeld. Maar het is zeer dubieus of de desbetreffende productcombinatie ook in overeenstemming is met de vraag in het betrokken land. Weliswaar hebben de prijs- en beloningsverhoudingen tot functie om de vraag in overeenstemming te brengen met die productie, waarbij alle beschikbare productiekrachten zo volledig mogelijk zijn ingeschakeld, doch wanneer elk land afzonderlijk dit zal trachten te doen, ontstaan er in het algemeen verschillen in de prijsverhoudingen, welke verschillen steeds, zoals wij hebben gezien, aanleiding zijn tot een voordelige internationale ruil. Slechts indien bij een gelijk technisch kunnen enerzijds en bij gelijke relatieve aanbodverhoudingen van de productiefactoren anderzijds dezelfde prijsverhoudingen ook zonder handel ontstaan, is een internationale goederenruil overbodig.

Als men de zaken aldus ziet, kan men ook stellen, dat niet uitsluitend een verschil in technisch kunnen, maar reeds een verschil in relatieve aanbodverhoudingen van de productiefactoren bij een gelijkheid van technisch kunnen de oorzaak is van de internationale handel. Daarmede zijn wij aangeland bij de theorie van Ohlin. Zij is duidelijk een aanvulling op de theorie van Ricardo en haar verfijningen, wezenlijk verschilt zij hiermede echter niet. Want ook bij de onderhavige theorie kan men bijv. stellen, dat land A de c-goederen in termen van het i-goed tot een zeker punt (m.n. het snijpunt van zijn beide transformatielijnen) goedkoper maakt dan land B en omgekeerd land B tot een overeenkomstig punt de i-goederen in termen van het c-product goedkoper maakt dan land A.

Stel dat het c-goed het meer arbeidsintensieve goed en dus het i-goed het meer kapitaalintensieve goed is en dat beide landen dezelfde technische productiecoëfficiënten kennen.

Zolang nu kapitaal in land A het knelpunt van de productie vormt, maakt A de c-goederen relatief goedkoper dan B en zolang arbeid in land B de bottleneck vormt, maakt B de i-goederen relatief goedkoper dan A. Op het snijpunt aangeland van de beide transformatiefuncties, wordt een en ander juist omgekeerd: A maakt dan de c-goederen en B de i-goederen relatief duurder. Deze snijpunten vormen daarmede de specialisatiepunten, zodat wij hier steeds een onvolledige specialisatie verkrijgen.

Of er handel zal ontstaan, is daarmede nog niet gezegd, want als de relatieve aanbodverhoudingen hetzelfde zijn, produceren beide landen de twee goederen in dezelfde verhouding als waarin

zij ook worden gevraagd. Slechts wanneer land A over relatief meer arbeid beschikt, zal het relatief meer c-goederen produceren dan B, waardoor het duidelijk wordt dat er handel zal ontstaan als een en ander niet door een verschil in vraagverhoudingen wordt geneutraliseerd. Beide landen zullen die goederen exporteren, waarvan zij een relatieve overvloed hebben, dus land A arbeidsintensieve c-producten en land B kapitaalintensieve i-producten. De oorzaak van de betrekkelijke overvloed van eindproducten is echter hier uiteindelijk gelegen in de betrekkelijke overvloed van een bepaalde productiefactor: in land A is, zoals gezegd, tot het specialisatiepunt arbeid overvloedig; in land B kapitaal.

Op één aspect dient hier nog te worden gewezen. De internationale goederenruil kan een nivellering van de beloningsvoeten te weeg brengen, ook al zijn de relatieve aanbodverhoudingen van de productiefactoren in de onderscheiden landen verschillend. Met name is dit het geval als het technisch kunnen overal hetzelfde is. De tot stand gekomen internationale ruilverhouding van de eindproducten nivelleert immers de prijzen der goederen. Bij gelijkheid van de arbeids- en kapitaalquoten is er dus ook een gelijkheid van loonvoet en kapitaalrendement. Een mobiliteit van productiefactoren is dan overbodig. De vrijhandel zal echter aangevuld dienen te worden door een mobiliteit van productiefactoren, indien er wel een verschil is van technisch kunnen en men ook een efficiënte allocatie van productiefactoren nastreeft.

Een en ander kan wellicht nog verduidelijkt worden aan de hand van nevenstaande figuur 2 met bijbehorend cijfervoorbeeld III.

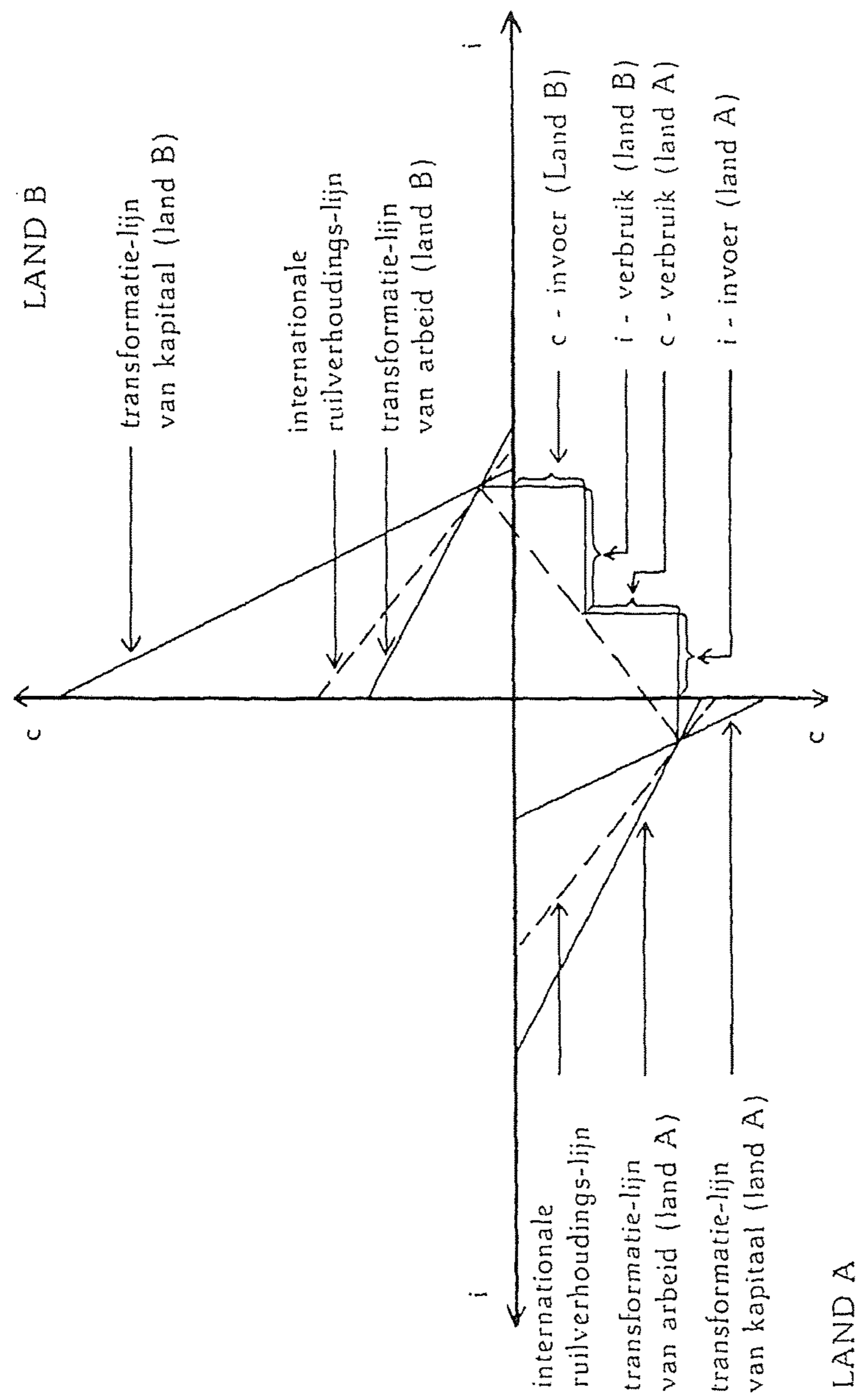

Fig. 2

Voorbeeld III

Meerdere factoren; een techniek per goed per land

Gegeven	Land A		Land B	
	c- producten	i- producten	c- producten	i- producten
a) <i>techniek</i>				
arbeidsquoten	2	1	2	1
kapitaalquoten	1	2	1	2
b) <i>middelen</i>				
arbeidseenheden	17		13	
kapitaalgoederen	11½		21½	
geldhoeveelheden	36		36	
c) <i>preferenties</i>				
consumptiequoten	½		½	

Oplossing in de vorm van een confrontatie van middelen en bestedingen

Land A

Middelen	vol.	prijs	waarde	Bestedingen	vol.	prijs	waarde
arbeid	15	$\times \frac{5}{3} =$	25	consumptie	4½	$\times 4 =$	18
kapitaal	7½	$\times \frac{2}{3} =$	5	investering	6	$\times 3 =$	18
c-product	7½	$\times 4 =$	30				
arbeid	2	$\times \frac{5}{3} =$	3⅓				
kapitaal	4	$\times \frac{2}{3} =$	2⅔				
i-product	2	$\times 3 =$	6				
i-invoer	4	$\times 3 =$	12	c-uitvoer	3	$\times 4 =$	12
			<u>48</u>				<u>48</u>
			<u><u>48</u></u>				<u><u>48</u></u>

Land B

Middelen	vol.	prijs	waarde	Bestedingen	vol.	prijs	waarde	
arbeid	3	$\times \frac{5}{3} =$	5	consumptie	$4\frac{1}{2} \times$	4	= 18	
kapitaal	$1\frac{1}{2} \times$	$\frac{2}{3} =$	1		investering	6	$\times 3 =$	18
c-product	$1\frac{1}{2} \times 4 = 6$							
arbeid	10	$\times \frac{5}{3} =$	$16\frac{2}{3}$	i-uitvoer				
kapitaal	20	$\times \frac{2}{3} =$	$13\frac{1}{3}$					
i-product	10	$\times 3 =$	30					
c-invoer	3	$\times 4 =$	<u>12</u>			4	$\times 3 =$	<u>12</u>
			<u>48</u>				<u>48</u>	
			<u>48</u>				<u>48</u>	

Land A specialiseert zich slechts gedeeltelijk op de productie van c-goederen en land B specialiseert zich slechts gedeeltelijk op de productie van i-goederen. De beloningsvoeten zijn genivelleerd ondanks immobiliteit van productiefactoren, omdat het technisch kunnen van beide landen gelijk is en de goederenhandel alle prijzen van eindproducten genivelleerd heeft. Een mobiliteit van de productiefactoren verhoogt dus hier niet de productie.

De implicaties van invoerrechten voor de welvaartsverdeling

a) *Onvolledige specialisatie.*

De vraag kan thans worden beantwoord, welk effect invoerrechten hebben m.n. op de welvaartsverdeling tussen de landen onderling en de inkomensverdeling van de productiefactoren binnen de afzonderlijke landen. Daarbij is het onderscheid tussen prohibitieve en niet-prohibitieve invoerrechten essentieel.

Voorzover de invoerrechten prohibitief zijn, zal het internationale handelsverkeer geheel achterwege blijven. Wat dit aan de afzonderlijke landen kost, moge uit het voorafgaande duidelijk geworden zijn. Alle landen gaan dan in welvaart achteruit, omdat hun eigen lijn van uiterste productiemogelijkheden nu eenmaal steeds lager ligt dan de ruilverhoudingslijn, welke door hun specialisatiepunt gaat en welke de bestedingsmogelijkheden van het betrokken land aangeeft bij internationale ruil.

Ook op het effect van prohibitieve invoerrechten op de inkomens-

verdeling binnen de afzonderlijke landen werd reeds in de vorige paragraaf gewezen. Vrijhandel betekent, zo werd betoogd, een nivellering van de beloningsvoeten bij een gelijk technisch kunnen. Als dus de handel onmogelijk wordt gemaakt zal het land dat over relatief veel arbeid beschikt zijn arbeidsintensieve producten in prijs moeten verlagen om ze meer in het binnenland te kunnen afzetten. Dit impliceert echter een reële loondaling en een stijging van het kapitaalrendement. Omgekeerd zal het land dat over relatief veel kapitaal beschikt, een daling van het kapitaalrendement en een stijging van het reële loon zien optreden als het prohibitieve invoerrechten invoert. Daar prohibitieve invoerrechten echter in het algemeen de totale productie van alle betrokken landen aanzienlijk beperken, zullen zij hier verder buiten beschouwing worden gelaten.

Niet-prohibitieve invoerrechten beperken de totale productie in het algemeen niet. Met het oog op de doelstelling van een maximalisatie van de wereldproductie behoeft men hen derhalve niet te bestrijden. De specialisaties en productiepunten van de verschillende landen worden hierdoor dus niet gewijzigd. Wat kan men er dan eigenlijk op tegen hebben?

Men wijst in dit verband op een tweede doelstelling van het vrijhandelsverkeer, nl. de doelstelling van een maximalisatie van het nut. Als de binnenlandse prijsverhoudingen afwijken van de internationale ruilverhouding van de eindproducten doordat er invoerrechten worden geheven, zal het bestedingspunt op een lagere indifferentie-curve liggen dan zonder invoerrechten het geval zou zijn. Het bestedingspunt is dan immers niet het raakpunt van de internationale ruilverhoudingslijn (welke de bestedingsmogelijkheden weergeeft) met de hoogst bereikbare indifferentiecurve, maar het ligt op een snijpunt met een lager gelegen indifferentiecurve. In dat snijpunt raakt immers de binnenlandse prijsverhoudingslijn aan de desbetreffende indifferentiecurve en deze laatste lijn heeft, zoals gezegd, tengevolge van de invoerrechten een andere helling dan de internationale ruilverhoudingslijn.

De critiek wijst echter terecht op de onmogelijkheid om aan een constant indifferentiecurvensysteem voor een volkshuishouding als geheel genomen te kunnen vasthouden, indien de inkomensverdeling zich juist tengevolge van de heffing van een invoerrecht gaat wijzigen. Als het effect van een systeem van invoerrechten tevens een betere inkomensverdeling is, kan dit van groot nut voor een volkshuishouding zijn. Hoe groot het nut per saldo zal zijn, is echter niet te zeggen. Wij zullen daarom de gereleveerde nutsproblematiek niet verder analyseren.

Dat invoerrechten de inkomensverdeling binnen de onderscheiden landen kunnen wijzigen, kan als volgt duidelijk worden gemaakt. Stel dat land A eenzijdig rechten op de i-invoer uit land B heft, doch B niet op zijn c-invoer uit A. De totale vraag naar i-goederen wordt dan relatief beperkt als A de opbrengst van de invoerrechten op de gebruikelijke wijze aanwendt in alle bestedingsrichtingen. Daardoor wordt de prijs van de i-goederen op de internationale markt lager. M.a.w. A heeft door het heffen van invoerrechten zijn ruilvoet verbeterd en B heeft dus een slechtere ruilvoet. Dit betekent, dat A zijn welvaart ten koste van die van B heeft kunnen vergroten ¹⁾).

Maar er is meer: de prijs van de i-importgoederen wordt in A inclusief invoerrechten relatief hoger zodat het relatief minder i-goederen zal vragen als voordien. Dit behoeft geen absoluut geringere vraag te zijn, daar zijn vraag naar c-producten zich ook kan uitbreiden. Dit laatste zal zeker gebeuren daar A aan B minder c-goederen behoeft af te staan in ruil voor een eenheid i-goed. B krijgt derhalve minder c-goederen ter beschikking, zodat daar de prijs van c-goederen relatief zal stijgen.

In A zal de prijs van arbeidsintensieve c-goederen relatief dalen, terwijl hij in B relatief zal stijgen, hetgeen betekent dat het reële loon in A zal afnemen en in B zal toenemen, althans in het geval van onvolledige specialisatie. Met het kapitaalrendement gebeurt uiteraard juist het omgekeerde.

Het is denkbaar dat beide landen met de genomen eenzijdige maatregel genoegen nemen, als daardoor nl. de inkomensverdelingen rechtvaardiger worden. Het is echter ook denkbaar dat land B zal reageren met overeenkomstige invoerrechten te heffen op de c-producten uit A. De internationale ruilverhouding kan daardoor weer op het oude niveau komen, zodat geen van beide landen een verbetering van de ruilvoet in de wacht zal kunnen slepen. Echter om dezelfde reden als zojuist werd uiteengezet, zal het c-goed in B nog duurder worden en in A nog goedkoper. Beide landen zullen immers tengevolge van de invoerrechten van het andere land minder kunnen exporteren, dus een grotere afzet op de eigen markt voor hun exportproduct moeten zoeken. Dit betekent een verdergaande binnenlandse prijsdaling van het exportproduct ten opzichte van het importproduct en daarmee een verdergaande reële loondaling in A en loonstijging in B. Als toelichting cijfervoorbeeld IV.

1) Als land B het land is, dat de internationale ruilverhouding bepaalt (geval van Graham), kan land A zijn ruilvoet door het heffen van invoerrechten niet verbeteren, land B echter wel ten opzichte van A. In dit geval heeft land B dus slechts een voordeel als het invoerrechten heft.

Voorbeeld IV

Invoerrechten bij onvolledige specialisatie

Gegeven: dezelfde gegevens als in voorbeeld III; er worden echter thans in beide landen invoerrechten geheven ten bedrage van 50% van de waarde van de invoer. Bovendien zijn de geldhoeveelheden met 20% uitgebreid.

Oplossing in de vorm van een confrontatie van middelen en bestedingen

Land A

Middelen	vol.	prijs	waarde	Bestedingen	vol.	prijs	waarde
arbeid	15	$\times \frac{7}{6} =$	$17\frac{1}{2}$	consumptie	5,4	$\times 4 =$	21,6
kapitaal	$7\frac{1}{2}$	$\times \frac{5}{3} =$	$12\frac{1}{2}$	investering	4,8	$\times 4\frac{1}{2} =$	21,6
c-product	$7\frac{1}{2}$	$\times 4 =$	30				
arbeid	2	$\times \frac{7}{6} =$	$2\frac{1}{3}$				
kapitaal	4	$\times \frac{5}{3} =$	$6\frac{2}{3}$				
i-product	2	$\times 4\frac{1}{2} =$	9				
invoerrecht	2,8	$\times 1\frac{1}{2} =$	4,2				
i-invoer	2,8	$\times 3 =$	8,4	c-uitvoer	2,1	$\times 4 =$	8,4
			<u>51,6</u>				<u>51,6</u>

Land B

Middelen	vol.	prijs	waarde	Bestedingen	vol.	prijs	waarde
arbeid	3	$\times 3 =$	9	consumptie	3,6	$\times 6 =$	21,6
kapitaal	$1\frac{1}{2}$	$\times 0 =$	0	investering	7,2	$\times 3 =$	21,6
c-product	$1\frac{1}{2}$	$\times 6 =$	9				
arbeid	10	$\times 3 =$	30				
kapitaal	20	$\times 0 =$	0				
i-product	10	$\times 3 =$	30				
invoerrecht	2,1	$\times 2 =$	4,2				
c-invoer	2,1	$\times 4 =$	8,4	i-uitvoer	2,8	$\times 3 =$	8,4
			<u>51,6</u>				<u>51,6</u>

De nadruk zij er op gevestigd, dat een productievermindering of een werkloosheid niet behoeft te worden gevreesd zolang prijzen en lonen zich aan die nieuwe omstandigheden soepel aanpassen. Het effect van wederzijdse niet-prohibitieve invoerrechten is dan een andere inkomensverdeling van de productiefactoren binnen de afzonderlijke landen, andere prijsverhoudingen, andere bestedingsverhoudingen en een geringere omvang van de internationale handel. Dit alles — het zij nogmaals gezegd — kan nuttig zijn als hierdoor in alle betrokken landen een rechtvaardiger inkomensverdeling wordt bereikt. Met name zal dit het geval zijn als bij onvolledige specialisatie het technisch kunnen ongelijk is. Invoerrechten kunnen dan een nivellering van de beloningsverhoudingen teweeg brengen.

Omgekeerd zal men kunnen redeneren, dat afschaffing van invoerrechten niet steeds de welvaart van de betrokken landen behoeft te bevorderen. De productie en werkgelegenheid behoeven hierdoor immers niet uitgebreid te worden. Op korte termijn kan zelfs de productie en werkgelegenheid van alle betrokken volkshuishoudingen worden ingekrompen. Met name zal dit het geval zijn als de lonen en prijzen zich niet soepel aanpassen aan de nieuwe omstandigheden. De buitenlandse concurrentie kan nl. na afschaffing van de invoerrechten tot stillegging van invoervervangende bedrijfstakken nopen en daarmee tot een volledige specialisatie, die inefficiënt en werkloosheidscheppend is. Maar ook al zouden de lonen en prijzen zich zodanig aanpassen, dat een efficiënte specialisatie behouden blijft, dan nog kan het effect van een afschaffing der invoerrechten nadelig zijn, nl. als de beloningsverhoudingen hierdoor ongemotiveerd van elkaar af gaan wijken of anderszins onrechtvaardiger worden.

Men kan evenwel stellen, dat dit laatste nadeel steeds zal kunnen worden opgeheven door een efficiënte allocatie van productiefactoren, dus door de mobiliteit van de productiefactoren zoveel mogelijk te bevorderen. Dit is dan ook de reden waarom een volledige economische unie veel meer kans van slagen heeft dan een beperkte douane-unie. Men onderschatte echter niet de aanpassingsmoeilijkheden.

b) Volledige specialisatie.

Veel minder moeilijkheden ten aanzien van de inkomensverdeling bij een afschaffing der invoerrechten zal men ondervinden, indien de werkelijkheid niet zozeer overeenkomt met de theorie van Ohlin, maar meer met de verfijnde theorie van Ricardo. Im-

mers in het laatste geval heeft men te doen met een volledige specialisatie van de landen ook vóór de afschaffing van de invoerrechten. De beloningsverhoudingen zijn dan onafhankelijk van de binnenlandse prijsverhoudingen, omdat slechts speciale producten per land worden gemaakt. Een wijziging van de binnenlandse prijsverhouding door het heffen of afschaffen van invoerrechten heeft in dit geval een gelijk effect op het reële inkomen van alle betrokken productiefactoren. Hoogstens kan men zeggen, dat de loontrekkers van die landen, welke vooral consumptiegoederen importeren, een voordeel hebben van de afschaffing der invoerrechten, evenals de kapitaaleigenaren van die landen, welke vooral kapitaalgoederen importeren, want de consumptiegoederen worden in de eerstbedoelde landen goedkoper en de kapitaalgoederen in de laatstbedoelde landen. Als toelichting hierop diene cijfervoorbeeld V.

Voorbeeld V

Invoerrechten bij volledige specialisatie

Gegeven: dezelfde gegevens als in voorbeeld II; er worden echter thans in beide landen invoerrechten geheven ten bedrage van 50% van de waarde van de invoer. Bovendien zijn de geldhoeveelheden met 20% uitgebreid.

Oplossing in de vorm van een confrontatie van middelen en bestedingen.

Land A

Middelen	vol.	prijs	waarde	Bestedingen	vol.	prijs	waarde
arbeid	8	× 2	= 16	consumptie	5,4	× 4	= 21,6
kapitaal	10	× 2	= 20	investering	4,8	× 4½	= 21,6
c-product	9	× 4	= 36				
invoerrecht	4,8	× 1½	= 7,2				
i-invoer	4,8	× 3	= 14,4	c-uitvoer	3,6	× 4	= 14,4
			<u>57,6</u>				<u>57,6</u>

Land B

Middelen	vol.	prijs	waarde	Bestedingen	vol.	prijs	waarde
arbeid	$6\frac{1}{2}$	$\times 3$	$= 19\frac{1}{2}$	consumptie	$3,6$	$\times 6$	$= 21,6$
kapitaal	11	$\times 1\frac{1}{2}$	$= 16\frac{1}{2}$	investering	$7,2$	$\times 3$	$= 21,6$
i-product	12	$\times 3$	$= 36$				
invoerrecht	$3,6$	$\times 2$	$= 7,2$				
c-invoer	$3,6$	$\times 4$	$= 14,4$	i-uitvoer	$4,8$	$\times 3$	$= 14,4$
			<u><u>57,6</u></u>				<u><u>57,6</u></u>

De specialisatie en de productie worden door de invoerrechten ook hier niet beperkt. De nominale beloningsvoeten per land blijven echter ongewijzigd. Hoogstens kan men zeggen, dat de reële beloningen hier door de invoerrechten enigszins worden genivelleerd:

	<i>Land A</i>			<i>Land B</i>	
	reëel loon	kapitaal- rendement		reëel loon	kapitaal- rendement
zonder invoerrechten	$\frac{2}{4}$	$\frac{2}{3}$		$\frac{3}{4}$	$\frac{1\frac{1}{2}}{3}$
			} hoger } dan in A		} lager } dan in A
met invoerrechten	$\frac{2}{4}$	$\frac{2}{4\frac{1}{2}}$		$\frac{3}{6}$	$\frac{1\frac{1}{2}}{3}$
			} gelijk } aan A		} iets hoger } dan in A

Samenvattend kan tot nu toe worden geconcludeerd, dat afgezien van outsiders een douane-unie de welvaart van de betrokken landen niet behoeft te bevorderen, nl. als daardoor de gemeenschappelijke productie niet wordt uitgebreid, terwijl er toch grote aanpassingsmoeilijkheden op het gebied van lonen en prijzen zullen ontstaan.

Rest ons nog de kwestie van de verdringing van niet-deelnemende landen op de eigen markt van de bloklanden aan een nadere beschouwing te onderwerpen.

De theorie van de economische blokvorming

De theorie van de economische blokvorming kan met behulp van een twee landen model niet volledig uit de doeken worden gedaan.

Daarvoor hebben wij een model van minstens drie landen nodig. Land A noemen wij het land dat niet aan de integratie deelneemt (outsider), land B en C sluiten in eerste instantie een douane-overeenkomst, d.w.z. zij schaffen onderling de invoerrechten af, doch handhaven hun invoerrechten ten opzichte van niet deelnemende landen. Omgekeerd handhaven de outsiders hun invoerrechten ten opzichte van de bloklanden. De mobiliteit van productiefactoren wordt wederom eerst aan het einde van de redenering in de beschouwing betrokken. Het is dus zaak de situatie vóór afschaffing van de invoerrechten tussen de bloklanden te vergelijken met de situatie waarbij een douane-unie is ingesteld om het effect van een zodanige douane-unie te kunnen beoordelen. Daarna zal worden geanalyseerd welke situatie ontstaat, als ook de bloklanden hun invoerrechten ten opzichte van de niet-deelnemende landen en omgekeerd afschaffen, indien m.a.w. een volledige vrijhandel ontstaat.

Ook met betrekking tot de onderhavige problematiek zullen wij twee gevallen onderscheiden, m.n. een geval van volledige specialisatie, waarbij meerdere productiemogelijkheden per goed per land bestaan en een geval van onvolledige specialisatie, waarbij slechts één techniek per goed per land bekend is. Alle landen kunnen echter in principe alle goederen voorbrengen, doch in het geval van volledige specialisatie produceren zij in feite ieder slechts bepaalde goederen, omdat zij deze goedkoper dan alle andere landen kunnen aanbieden, ook wanneer men rekening houdt met de invoerrechten, die elders geheven worden. Hier hebben wij dus te doen met minstens drie goederensoorten (a, b en c), waarvan elke soort slechts in een bepaald land wordt gemaakt.

In het geval van onvolledige specialisatie worden alle goederen in alle landen gemaakt, doch in ongelijke verhoudingen gezien de veronderstelling van ongelijke relatieve aanbodverhoudingen van productiefactoren. We kunnen daarbij volstaan met twee goederensoorten.

De situatie van volledige specialisatie

Vangen wij aan met de beperkte problematiek van een douane-unie ingeval een volledige specialisatie ook vóór de invoering van de douane-unie bestond. Wordt door een dergelijke economische blokvorming de specialisatie efficiënter en daardoor de productie van de bloklanden hoger? Geenszins, want als de landen zich op bepaalde producten hebben kunnen specialiseren, omdat zij deze goedkoper kunnen voortbrengen dan de andere en zelfs goedkoper

kunnen afzetten in andere landen, ondanks het feit dat deze landen invoerrechten heffen, dan zal een afschaffing van de invoerrechten tussen de bloklanden onderling op de specialisatie en daarmee op de productie geen invloed kunnen hebben. Slechts een afschaffing van voordien prohibitieve invoerrechten bevordert een efficiënte specialisatie. Afschaffing van niet-prohibitieve invoerrechten heeft daarop geen effect. Tot dusver kunnen onze in het voorafgaande getrokken conclusies dus gehandhaafd worden.

Een douane-unie heeft echter wel invloed op de onderlinge prijsverhoudingen. Met name zullen de producten van de bloklanden in de gemeenschappelijke markt goedkoper worden en dus de producten van de niet-deelnemende landen relatief duurder. Het gevolg hiervan is, dat de goederen van de outsiders enigszins van de gemeenschappelijke markt worden verdrongen ten bate van de afzet van de producten der bloklanden. De totale afzet van de bloklanden zal echter niet vergroot kunnen worden bij gegeven middelen en een gegeven efficiënte specialisatie. Slechts de afzet naar hun partnerlanden zal worden uitgebreid, daar ginds de desbetreffende goederen door afschaffing van de invoerrechten goedkoper geworden zijn. Gedeeltelijk zal deze uitbreiding van de onderlinge handel ten koste van hun eigen binnenlandse afzet gaan. Bij de twee-landen-modellen, welke in het voorafgaande werden geanalyseerd, ging de uitbreiding van de internationale ruil bij afschaffing der invoerrechten zelfs volledig ten koste van de binnenlandse afzet van de desbetreffende producten. Thans zal de vergroting van de onderlinge handel der bloklanden echter ook gedeeltelijk ten koste gaan van de handel met de niet-deelnemende landen. Dit wil echter nog niet zeggen, dat er minder door de gemeenschap uit de niet-deelnemende landen zal worden geïmporteerd. Slechts is zeker, dat er minder door de gemeenschap naar de outsiders zal worden geëxporteerd, omdat zij meer naar hun partnerlanden moeten uitvoeren, welke exportvermeerdering slechts gedeeltelijk door een binnenlandse afzetvermindering zal kunnen worden geneutraliseerd.

De vermeerdering van de afzet naar de partnerlanden wordt mogelijk gemaakt door de onderlinge afschaffing van de invoerrechten. De vermindering van de binnenlandse afzet van de desbetreffende producten zal gerealiseerd moeten worden door een dienovereenkomstige prijsstijging. Het b-goed wordt dus in land B duurder en in land C goedkoper. Omgekeerd wordt het c-goed in land C duurder en in land B goedkoper. De verhoging van de binnenlandse prijs van de b- en c-goederen geldt uiteraard ook

voor de outsiders, daar deze hun invoerrechten niet afschaffen. Zij zullen derhalve minder b- en c-goederen uit de bloklanden importeren, waarmede de bedoelde verlaging van de handel der gemeenschap met de niet-deelnemende landen geëffectueerd wordt.

Een verbetering van de ruilvoet van de gemeenschap ten opzichte van de outsiders ligt voor de hand, omdat de totale vraag naar gemeenschapsproducten relatief vergroot wordt. De exportvermindering van de bloklanden naar de outsiders behoeft dus niet gecompenseerd te worden door een dienovereenkomstige importvermindering uit de niet-deelnemende landen. Het is zelfs denkbaar, dat de genoemde import qua volume en qua prijs ongewijzigd blijft en dat de genoemde export qua prijs evenveel stijgt als hij qua volume daalt. Met name is dat het geval als de verschillende directe prijselasticiteiten gelijk zijn aan -1 . Het effect van een douane-unie is dan vooral, dat de niet-deelnemende landen genoeg zullen moeten nemen met een geringer verbruik van producten uit de bloklanden en de bloklanden dus een dienovereenkomstig hogere behoeftebevrediging verkrijgen zonder hun verbruik van outsidersproducten te beperken. Een douane-unie verhoogt dus steeds de welvaart van de aangesloten landen ten koste van de niet-aangeslotenen¹⁾.

Een soortgelijke conclusie hadden wij in het voorgaande getrokken in geval een bepaald land de vraag naar zijn eigen producten relatief kan vergroten en daarmede zijn ruilvoet kan verbeteren door eenzijdig invoerrechten op de invoer uit andere volkshuishoudingen te leggen. Het ligt echter voor de hand om te veronderstellen, dat dan de andere landen met een dienovereenkomstige heffing van invoerrechten zullen reageren om een verslechtering van hun eigen ruilvoet tegen te gaan.

Op analoge wijze zal men kunnen redeneren, dat een beperkte douane-unie gevolgd zal worden door een ruimere vrijhandelszone, omdat de outsiders een verslechtering van hun „terms of trade” niet zullen willen accepteren. De oorspronkelijke gemeenschap zal echter van een dergelijke vrijhandelszone geen profijt trekken. Immers de bereikte verbetering van haar ruilvoet zal daardoor weer geheel of gedeeltelijk teniet gedaan worden.

1) Niet alle bloklanden behoeven echter een voordeel te hebben van de douane-unie. Met name die landen welke een bijzonder voordeel hebben van een heffing van invoerrechten, zullen bij een gedeeltelijke afschaffing van deze rechten ingevolge een economische blokvorming hun welvaart achteruit zien gaan ten bate van die van hun partnerlanden. (Zie ook de voetnoten inzake de theorie van Graham).

Vrijhandel betekent, zoals in het voorafgaande uiteen werd gezet, een vergroting van de internationale ruil ten koste van de binnenlandse afzet van de eigen gespecialiseerde productie. Een vrijhandel, die volgt op een beperkte douane-unie betekent dus ook, dat niet alleen opnieuw de eigen binnenlandse afzet, maar tevens de onderlinge ruil van de oorspronkelijke partnerlanden zal worden verminderd ten bate van de handel met die landen, welke thans meedoen aan de onderlinge afschaffing der handelsbelemmeringen. Het resultaat is, dat alle landen minder producten van eigen oorsprong en meer producten uit de vreemde zullen verbruiken, terwijl bovendien alle goederenprijzen zullen worden genivelleerd.

Een nivellering van de prijzen der eindproducten behoeft echter nog geen nivellering van de beloningsvoeten te impliceren. Wel blijft waar, wat wij reeds in het voorafgaande hebben geconcludeerd, nl. dat de beloningsverhoudingen onafhankelijk zijn van prijswijzigingen zolang een volledige specialisatie efficiënt is.

De situatie van onvolledige specialisatie

In geval van onvolledige specialisatie luiden de conclusies met betrekking tot de effecten van een douane-unie resp. vrijhandelszone niet anders. De invoergoederen, welke thans ook in het binnenland worden geproduceerd, worden goedkoper en de uitvoergoederen, welke ook op de binnenlandse markt worden afgezet, worden duurder. De outsiders worden op de gemeenschappelijke markt gedeeltelijk verdrongen c.q. delen niet mee in de uit- en invoerstijging van de partnerlanden. De outsiders dienen dus eventueel meer van hun exportgoederen zelf te consumeren en moeten in elk geval genoeg nemen met een geringer verbruik van de producten der bloklanden. Een en ander wordt geëffectueerd door een ruilvoetverbetering van de bloklanden ten opzichte van de niet-deelnemende landen, welke ruilvoetverbetering gedeeltelijk of geheel weer teniet gedaan kan worden door het instellen van een vrijhandelszone.

De prijsnivellering binnen de partnerlanden, die het gevolg is van de afschaffing der invoerrechten, kan een nivellering van de beloningsvoeten tengevolge hebben, m.n. als het technisch kunnen overal hetzelfde is. Zij kan echter ook een denivellering van beloningsvoeten tot effect hebben. In dit geval zal de vrijhandel aangevuld dienen te worden door maatregelen, welke de mobiliteit van de productiefactoren bevorderen wil de gemeenschappelijke productie worden gemaximaliseerd.

Hoe dit ook zijn moge, een economische integratie betekent een zware opgave, omdat lonen en prijzen zich aan de nieuwe situatie zullen moeten aanpassen, terwijl de totale productie slechts bij afschaffing van prohibitieve invoerrechten hoger wordt. De landen welke voornamelijk kapitaalintensieve producten exporteren en dus voornamelijk arbeidsintensieve producten importeren, zullen een stijging van het kapitaalrendement zien, terwijl het reële loon zal moeten dalen, omdat de (kapitaalintensieve) exportgoederen relatief in prijs zullen moeten stijgen ten opzichte van de (arbeidsintensieve) importgoederen. Dit kan voor sommige landen, m.n. Nederland, een groot offer betekenen. Wij moeten ons hiervan echter duidelijk bewust zijn, wil de goede zaak, waarvoor het offer gebracht dient te worden, kans van slagen hebben.